

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

ב' אדר תשע"ב,
25/02/12

פרשת תרומה – תשע"ב

מאת: עדנה ברנדס

- פרשת השבוע, פרשת תרומה המתייחסת לבניית אוהל מועד על כל חלקיו, כליו ומשרתיו. פרשה מאד אקטואלית לקהילה שלנו בשנה זו.
- ניתנה לי ההזדמנות לדבר בפניכם רק בגלל מקצועי והקשר שלו לפרשה, לפיכך ראשית אני רוצה להביא את הפרוש המילונאי לכמה מושגים שאעשה בהם שמוש בהמשך.
- אדריכל – מומחה לבניין אך בעצם זהו עוות של אדריכל
 - ארדיכל – בנאי מומחה אך מקורו בארכדית ארדי= משרת כאל= היכל דהיינו משרת ההיכל
 - ארכיטקט – מהנדס מומחה לתכנון מבנים שונים, גשרים שטחי נוי וכד'. מקור המילה בלטינית ארכי=ראשי, תקטון=בנאי, דהיינו הבנאי הראשי.
 - מקום – שטח או נפח מסוים שכל גוף תופס, חלל או שטח להמצא בו וגם ישוב, שטח כפרי או עירוני.
 - אתר – מיקום, מתחם, הצבה, מקום שמצויים בו שרידי ישוב.
 - ריק – חלול, נבוב, פנוי וחופשי, אין סוף ובפיסיקה- ואקום, חלל ריק מאויר.

נתחיל בתרומה, דבר ראשון, אני רוצה לשאול איך עם עבדים שיצא זה עתה מכמאתיים שנות עבדות יכול לתרום "זָהָב וְכֶסֶף, וְנִחְשֶׁת וְנִחְשָׁן וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, וְיָשֵׁב וְעֹזִים. הַ נְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים, וְעֵצֵי שִׁטִּים."? מהיכן העושר הזה, מה גם שבפרשה הבאה, ויש הטוענים שבפרשה המקבילה תרמו בני ישראל, אמנם רק הגברים, הרבה זהב על מנת לבנות את עגל הזהב ועכשיו הם מתבקשים לתרום שוב. אמנם ראינו כי טרם יציאתם את מצרים "לֵה וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ, כְּדַבַּר מֹשֶׁה; וַיִּשְׁאַלוּ, מִמֶּצְרַיִם, כְּלֵי-כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב, וְשִׁמְלֹת. לוֹ וַיְהִינָה נֶתֶן אֶת-חֵן הָעַם, בְּעֵינֵי מִצְרַיִם--וַיִּשְׁאַלוּם; וַיַּנְצְלוּ, אֶת-מִצְרַיִם. " שמות יב/לה-לו ובכל זאת הם יצאו את מצרים בחופזה, ונשאלת השאלה כמה אפשר כבר לסחוב?

הפרשה פותחת " מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ, תִּקְחוּ אֶת-תְּרוּמַתִּי" שמות כה.ב. עלינו לשים לב לשני פרטים במשפט זה, הראשון- **כל איש**, ז"א התרומה צריכה להיות מכל אחד ואחד מחברי הקהילה, שהרי כולם רוצים להיות שותפים במה שחשוב לקהילה ואולי זה גם מאחד אותה סביב מטרה משותפת, כפי שאנחנו רואים בפרשה זו את חשיבות השתתפות כל בני ישראל בבניית המשכן.

והשני- **כאשר ידבנו ליבו**, כפי שאמר הרבי מקוצ'ק, השכינה נמצאת בכל מקום שנותנים לה להכנס, אך היא תוכל לשרות רק כאשר ההשתתפות של הציבור באה מנדבת ליבו ולא מתוך ההכרח, ולכן בניגוד לכללי הקורבנות ששם ישנן הגדרות מאד ברורות לכל סוג של קורבן ומטרתו, כאן ה"דרישה" באה מליבו ומצפונו של בעל התרומה. ולכן אם יותר לי לאמר זה מה שאנחנו צריכים גם בקהילתנו על מנת שנממש את החזון של מרכז דוידסון.

אספנו תרומות ועכשיו הרגע להתחיל לבנות....

שי עגנון בסיפורו "**עז הנה**" מציע גרסה משלו- **מעשה באדריכל זקן שהיה חביב על הקיסר, בשביל הארמונות וההיכלות והמקדשים שבנוה לו, שהיו נאים ומשובחים מכל הבניינים שבנו כל הקיסרים שלפניו. פעם אחת נתן הקיסר בידו לבנות לו ארמון חדש. יצאו שנים ולא נבנה הארמון, שהזקין האדריכל ולא הלך לבו אחר העצים והאבנים. התחילו מזרזים אותו, נטל בד וצייר עליו צורת ארמון ועשה בחכמה שכל אחד ואחד רואה בה ארמון ממש. שלח והודיע לקיסר שכבר נבנה הארמון. בא הקיסר וראה והיה שמח שמחה גדולה, לפי שהיה הארמון נאה מכל הארמונות שראה מימיו. באו ולחשו לקיסר, אין כאן לא ארמון ולא שמך ארמון, אלא צורה מצויירת על בד, שמע הקיסר וכעס. אמר לו, אני רוממתך מכל הבנאים והאמנתי בכך אמונה גמורה ואתה עושה לי כך. עמד האדריכל משתומם, מה רע עשיתי? אמר הקיסר, עדיין אתה שואל, לא די שלא עשית**

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

מה שפקדתי עליך אלא שרמיית אותי והעמדת צורה מחוקה במקום בניין. אמר האדריכל, צורה מחוקה אתה אומר? הבה ונראה. הקיש באצבע על הדלת המצויירת. נפתחה הדלת ונכנס האדריכל ושוב לא יצא משם.

בפרשה שלנו, אלוהים נותן למשה כתב כמויות ומפרט מאד מאד מפורט ומקצועי ומשאיר את האדריכל, בהגדרה המוכרת לנו היום, ללא עבודה ואפשר לעבור מיד אל הבנאי, הארכיטקט, איש המקצוע, בצלאל בן אורי בן חור וחברו אהליהב בן אחיסמך

ומה בונים? "ח וְעָשׂוּ לִי, מִקְדָּשׁ; וְשָׁכַנְתִּי, בְּתוֹכָם." לפי המפרט המבנה הוא ארעי ונייד, אוהל ולא מבנה גרנדיוזי למרות כל כמויות הזהב המופיעות בהוראות. אך גם זה בעצם נוגד את התפיסה המונוטואיסטית, האם הימצאותו של האל היא במבנה פיזי או הימצאותו צריכה להיות בלבבות המאמינים בו? או כפי שציטטתי כבר קודם, השכינה נמצאת בכל מקום בו נותנים לה להכנס.

במאמרו של גבריאל דהאן הוא מנתח את המושג מקום מנקודת מבטו של פסיכואנליטיקן במסגרת סימפוזיון על המושג "מקום" שהפגיש אדריכלים ופסיכואנליטיקנים. כמה שמוזר הדבר, אבל גם מאד סימבולי, כפי שאראה בהמשך, הוא מסתכל על מושג המקום דרך המלחמה. המלחמה על המקום והשאלה של השנאה והמקום. ומנסח זאת כך – המקום כמי שניצב כסיבת השנאה אך גם האחראי לפתרונה, ז.א. את השנאה אי אפשר להכחיד רק למקם היטב. הרי מיקומו של בית המקדש בירושלים הינו סיבת המאבק והשנאה בינינו לבין בני דודינו, זהו מהלך של התמקמות, של סימון מקומות – והפתרון המוצע במונחי התמקמות למאבק בנשוא שהחל כמאבק על מקום. לדבריו הארכיטקטורה היא בנייה הנשענת על האות ולא על המילה, על הקו, לא על האינטרפרטציה, אלא על השרטוט ולא על הקול. **הארכיטקטורה היא עם כן מפעל עם השפה נגד המבואות הסתומים של הדיבור, כלומר כמעט נגד הדיבור.** כל זאת על מנת שלא נגיע במפעלי הבנייה האנושיים אל מגדל בבל. פרשה זו הקשורה בפרוייקט של בנייה אלא שהאדריכל במקרה זה הוא האלוהים. המבצע, הקבלן, זה אשר קיבל בשלמותו את ההנחיות של האדריכל, היה משה שמסרן לבצלאל ואהליאב שנקראים לבנות את המקדש. הנה כי כן, אי אפשר לו למפעל הארכיטקטוני שיצליח במאת האחוזים שכן הוא ימשיך בנקודה של הביצוע להיות מותנה בקבלן, כלומר בזה שמתמחה בקבל או לדחות את ההוראות המשורטטות, זה שמכניס מחדש לסיפור את המימד של הדיבור. וקיימת גם תלות בתרומה אשר מאפשרת לקבלן את חומרי הגלם לבניה.

הנה כי כן אפשר לנו להתחיל בענייני בניה מהספור של מגדל בבל כסיפור על מקום שלא מושג, המקום של הלא ממומש, דווקא כדבר מה מכונן, מייסד, כדבר מה אשר מכונן לא כל כך את היעדר המושג כמו את המושג של ההיעדר, או אולי אפילו כסיפורו של **מקום שלא מושג** למושג בפני עצמו. בדיוק מכיוון שמקום הנו כל כך איתנו ואנחנו איתו, שהוא נלקח כמובן מאליו, נדון כלא ראוי לטיפול נפרד, כפי שאמר אריסטו "כל דבר נותר באופן טבעי במקומו."

הוראות הבניה הניתנות כאן לבניית מקדש ומשכן האם הן נכונות גם למקדש שבנה שלמה המלך? שהרי אם כך זהו מבנה שהוא אינסופי, מפעל ארכיטקטוני אינסופי,

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

כזה אשר יבטיח את זאת שכל הדורות הבאים יהיו חייבים להמשיך בו על מנת שלא יהפוך למה שבימינו מכנים פיל לבן. ולכן ואומר שאולי מרצוננו להימנע מפיל לבן, הורדנו אותו מתפילתנו.

האם נכון לתת הוראות בניוי זהות למבנה הנמצא במדבר, מבנה נייד ולמבנה השוכן על גב ההר והוא מבנה קבע? כדי להגיע למצב שאני חווה את החוויה של יצירת קשר למקום ולהגיע לשלמות (לגיטימציה) שבה אני והמקום בעצם מגדירים זה את זה, אחד אל מול השני, אני חייב לעבור את המעגל של תפקוד-צורה-מבנה והיחס ביניהם כדי לעשות את הדבר המופלא ביותר שיש – להפוך אתר שהוא בעצם מקום גינרי, למקום יחודי. זה מה שמתבקש כדי לתת יחוד של המבנה יחסית לסביבה שבה הוא ממוקם. אנחנו יכולים לראות את האבסורד וזילות האדריכלות, במבנים של בתי ספר בארץ, כאשר משרד השיכון משלם לאדריכל על תכנון ראשוני של בית הספר ואח"כ שותל אותו במקומות נוספים על מנת שלא לשלם תכנון נוסף והתוצאות לא פעם אינן הגיוניות.

יצירת החלל או המקום במה היא תלויה? אומרת דתיה בן דור בשיר ילדים "בית הוא בסך הכל קופסא שגרים בה, קופסא ולא יותר, אבל על הקופסא הזו אני אף פעם לא אסכים לוותר" שהרי כל חלל הוא קירות, רצפה תקרה אך את האווירה ואת המהות עלינו להכניס פנימה, שהרי מה שנכלא בתוך ה"קופסא" הוא בעצם, מה שניתפס בענינו כריק – סתם אוויר, משהו שדורש שניתן לו את המהות וההגדרה. נכון יותר לאמר שהבניה נתפסת כשני חלקים - המסה הפלסטית ו"האין חומר" שזהו החלל.

לאו צ"ה אמר לפני 1,500 שנה: 'קדרות עושים מחימר אבל המהות של הקדירה זה החלל שנוצר בה כיוון שאליו אפשר לצקת מאכלים'. לכן הדבר הנכון ביותר הוא לתכנן את שניהם כמקשה אחת, כאשר אחד בעצם מגדיר את השני. העובדה שאנחנו נמצאים פה במקום הזה אומרת שבלי אותן הגדרות של גבולות שנוצרים על ידי עמוד, קיר, על ידי תאורה, על ידי צליל, כל החושים שלנו מייצרים בעצם גבולות. השאלה היא מי קבע את מה? מי הקובע/המכריע הגדול? האם הריק הוא זה שאנס את המסה או שזו המסה שאנסה את הריק? נתינת המשמעות והחיים למקום אם כך תלויה בבונה שיתן את המסה הנכונה ובקהילה שתמלא את הריק, ולפיכך חשובה הפתיחה פל-איש אֶשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ, שהרי לכל איש בקהילה צריך להיות אינטרס בהצלחת מילוי הריק בתוכן שיתאים לאופי הקהילה וייצג אותה כלפי פנים וכלפי חוץ.

שבת שלום